

Становище

за дисертацията на Светлозара Илиева Лесева
„Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите (при префигираните глаголи в българския език)” за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

от проф. д-р Светла Пенева Коева

Дисертацията на Светлозара Илиева Лесева *„Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите (при префигираните глаголи в българския език)”* изпълнява успешно поставените за изследване задачи, свързани с анализа и представянето на семантичните и синтактичните характеристики при (част от) българските префигираните глаголи. Проблематиката е от особено значение като за теоретичната лингвистика, така и за решаването на някои практически проблеми, свързани с компютърната обработка на българския език.

Дисертацията е с обем 308 страници и съдържа увод, четири глави, заключение, библиография и четири приложения. В разработката правилно се изхожда от постановката, че семантичните и синтактичните свойства на префигираните глаголи трябва да се разглеждат в съпоставка със свойствата на изходните за деривацията им основи.

В Първа глава *„Теории за лексикално-концептуалната структура в съвременната лингвистична литература и представянето на българските префигираните предикати“* са изложени важни за разработката лингвистични теории и са въведени някои термини, използвани при описанието на лексикално-семантичната структура. Основно внимание авторката отделя на семантичните роли, тематичните йерархии, предикатната декомпозиция, събитийните структури и семантиката на фреймовете. Демонстрират се широки познания, както и умение за анализ и сравнение, в резултат на което авторката избира семантичните фреймове и предикатната декомпозиция за описание на българските префигираните глаголи. Още в Увода на дисертацията терминът *мотивираща основа* (стр. 13) е използван като синоним на термина *предикат* в две последователни изречения - тук може да бъде поставен въпросът дали това е коректно и ако да - при какви случаи. Може да се постави и въпросът какви са основанията на авторката да използва термина *относително лексикално тъждество* (стр. 8) и ако дефиницията му е, че *„лексикалното значение на основния несвършен и на префигираните глаголи съвпада”*, какво се разбира под относително тъждество. Възможно е да се уточни също така дали при всички случаи твърдението, че *„аспектуално-събитийната структура предопределя аргументната реализация”* (стр. 18), е вярно. Друг възможен въпрос е какво е отношението между термините *лексикално-концептуална структура* и *лексикално-семантична структура* (вторият не се употребява в дисертацията). Подобни въпроси възникват при прочита на цялата дисертация (включително някои изследователи могат да намерят основания против комбинирането на семантичните фреймове и предикатната декомпозиция като средства за анализ в една разработка) - в тази връзка трябва да се посочи, че докторантката е положила огромни усилия и е постигнала **наистина значителни резултати при изясняването, анализирането и съпоставянето на сложната**

терминология, което е част от достойнствата на дисертацията и може да служи за отправна точка на бъдещи изследвания в областта.

Във Втора глава *Глаголна префиксация, пределност, перфективност. Префиксацията и лексикално-концептуалната структура* се разглежда взаимодействието на представките и основите, с които се свързват. Тезата е (в съответствие с изследвания на Филип), че представките могат да се асоциират със скала на изменение, спрямо която ситуацията се развива във времето - *вътрешна скала*, която измерва протичането на ситуацията, определено от вътрешноприсъщи свойства, или *външна скала*, която налага външен времеви или друг (количествен) параметър, спрямо който протича ситуацията. Може да се уточни дали параметрите са само количествени или количествени и качествени, както различно се посочва на различни места в дисертацията.

В Трета глава се разглеждат и систематизират измененията в тематичната структура и аргументната реализация, които се получават в резултат на префиксацията на глаголите, като се формулират два основни типа взаимодействие – *канонично* и *неканонично*. Каноничното взаимодействие се характеризира с липса на изменения в тематичната структура и лексикализиране на скала, която се задава от глагола (в комбинация с негов аргумент). Разграничени са три подтипа във вида на скалата: *абстрактна скала* – лексикализирана от представки с абстрактно значение; *идентична скала* – представката и основата имат тъждествен лексикален компонент; *модифицирана скала* – лексикалното значение на основата се променя от представката. Неканонично взаимодействие не е дефинирано, но очевидно се характеризира с изменения в тематичната структура. Неканоничната скала се дефинира съответно като скала, чиито компоненти – измерение, множество от възможните стойности и критерий за подредба – са различни от тези на скалата на глагола. **Основен принос** на дисертацията е, че са изведени **закономерности при съотнасянето на изходния семантичен фрейм с активирания от префиксиран глагол, както и съотнасянето на елементите във фреймовете**. Предикатната декомпозиция на изходния и префиксиран глагол, от своя страна, показва изменението в тематичната и аспектиално-събитийната структура. Важно от практическа гледна точка е, че са изследвани конкретни семантични групи глаголи: за създаване, консумация, поставяне/запълване, прикрепване, самостоятелно и предизвикано движение, отстраняване и др. **Трета глава може да се приеме за основната и най-важна глава в дисертацията.**

В Четвърта глава се анализира локативното значение на представката *за-* при съчетаването му с (глаголни и) неглаголни основи при неканонични взаимодействия - по този начин авторката демонстрира приложението на модела, предложен в дисертацията, при конкретен анализ с практическа насоченост.

Заклучението съдържа обобщение, кратко представяне на основните приноси на дисертацията и насоки за бъдеща работа, което показва активната позиция на докторантката по отношение на получените резултати и бъдещото надграждане на предложения труд. Твърдението от изводите (стр. 256), че „с помощта на семантичните фреймове се представят участниците в ситуацията и релациите между тях, а чрез предикатната декомпозиция се формализират аспектиално-събитийните свойства на фреймовете и се определя аргументната реализация”, се нуждае от уточняване - семантичните фреймове се пресъздават от множество лексикални единици, като не е задължително всички да имат еднакви аспектиално-събитийните свойства. Обобщенията, направени в дисертацията, се

базират на голямо количество ексцерпиран материал от различни източници - това е предпоставка в бъдеще да се обособят семантични множества от префикси и семантични класове лексикални единици, за които са приложими изводите и класификациите, направени в дисертацията.

Библиографията отразява богатата литература, която авторката е използвала. В Приложенията се съдържат терминологични съпоставки и обобщение за някои по-важни резултати. Авторефератът напълно отразява съдържанието на дисертацията. Докторантката има впечатляващо количество публикации (самостоятелно и в съавторство) - 18 на брой.

В заключение може да се обобщи, че разглежданата дисертация е с несъмнен приносен характер в областта на съвременната теоретична лингвистика. Сред многообразието на постановки, характеризиращи различни теоретични подходи, но и с тяхна помощ, авторката е съумяла ясно и целенасочено да направи анализ, базиран върху български езиков материал, да изгради обобщения, които създават едно последователно и богато на фактология изложение. Тъй като е ясно, че представките по различен начин променят изходните основи, е особено важен приносът на дисертацията именно от гледна точка на моделите, обобщенията и класификациите на различните типове взаимодействие, още повече, че подобни системни изследвания за български практически няма. Дисертацията на Светлозара Лесева представя своята авторка като модерен учен, който има ясно изразени способности за научен анализ, прациска мотивировка на постановките си и стремеж към нови открития.

Светлозара Лесева е задочна докторанта по Общо и съпоставително езикознание (компютърна лингвистика) към Секцията по компютърна лингвистика на Института за български език от 2007 до 2011 година. През 2002 г. в завърши;а Магистърска програма по компютърна лингвистика към Факултета по славянски филология на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Преди това се дипломира като бакалавър по българска филология към същия университет. От февруари 2003 година е назначена като проучвател към секцията по компютърна лингвистиката на Института за български език, където печели конкурс за научен сътрудник, а от 2011 г. е назначена като главен асистент към същата секция. Гл. ас. Светлозара Лесева участва активно в разработването на научните проекти на Секцията по компютърна лингвистика, проявява инициативност и самостоятелност, което се отразява и от научните ѝ публикации. Докторантката се отличава със задълбочени познания в областта на семантиката и синтаксиса, с целенасочена работа по научните разработки, в които участва, както и с уменията си да намира практически решения на поставените проблеми. Участието ѝ в работата по проектите на Секцията по компютърна лингвистика, свързани с разработването на Българския wordnet, намира пряко приложение при работата по дисертацията ѝ, като положителният ефект се наблюдава и в двете посоки - принос към достиженията на проектните разработки и свързване на наблюденията с теоретичните изводи в дисертацията. Участието на Светлозара Лесева в престижни международни проекти от самото начало на нейната научна кариера, от друга страна, ѝ осигурява благоприятна възможност да се запознае пряко със съвременните достижения на модерната лингвистика и компютърна лингвистика, да сравни световната практика с българската традиция и да израства в конкурентни условия.

Всичко това ми дава достатъчно основание убедено да предложа на почитаемото Научно жури да присъди образователната и научната степен *доктор* на Светлозара Илиева

Лесева за дисертацията ѝ *„Лексикална семантика и синтактична реализация на аргументите (при префигирани глаголи в българския език“*.

5 септември 2012 г.

Светла Коева